

КАРПЕНКО КАТЕРИНА,
студентка 1 курсу, факультету
менеджменту і бізнесу ВП «МФ
КНУКіМ»
Науковий керівник: Борко Т. М.,
к. п. н., доцент

ТЕКСТ У КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ТА ЛІНГВІСТИЧНОМУ АСПЕКТАХ

*«Якщо наше життя не текст, то що ж воно
таке?»*

(Р. Тіменчік, 1982)

Текст, що розглядається в аспекті культурологічному, далеко не обов'язково є ланцюгом пропозицій, на якому наполягають лінгвісти. Він може бути гранично коротким («однофразовим»), як прислів'я, афоризми, гасла, і навіть однослівним, як наприклад, іронічне «Пильнуй!» у Козьми Пруткова.

Ця форма мови в дії вершить єднання людей, позбавлених можливості прямого контакту, віч-на-віч, – будь то сучасники, віддалені один від одного в просторі, або люди, розділені історичним часом. Саме тексти дозволяють нащадкам дізнатися думки людей попередніх епох, саме вони здійснюють спадкоємний зв'язок поколінь. Текст, вірний своєму призначенню, – це загальнокультурна цінність, часом знаходить значимість для всього людства.

Межі між власне текстами і мовними утвореннями нетекстового характеру нерідко виявляються невизначеними, хиткими, розмитими. В одних випадках вислів, «народжується» з претензією на статус тексту, таким не стає (не повністю здійснені задуми літератора, графоманські студії і т. п.). В інших же, навпаки, чийсь імпровізаційний і не передбачає збереження мовного акту, волею співрозмовника або групового адресата набуває властивості тексту. Так, влучна фраза, раптом виникла в бесіді, може стати неодноразово повторюваною і відомою багатьом. Часом висловлювання, спочатку не претендує на статус текстів, згодом стають ними повною мірою, знаходячи довге життя і широку популярність (усні бесіди Сократа, записані Платоном і Ксенофонтом, листування відомих діячів культури, зазвичай публікується посмертно).

Слово «текст», далі, перейшло в сферу культурології, теорії спілкування, аксіології (вчення про цінності). Тут воно змінило і значною мірою звузило своє значення: текстом як культурною цінністю є далеко не кожний зв'язний комплекс. Текст в культурологічному ракурсі – це мовленнєвий (або ширше: знакове) утворення, що має позаситуативну цінність. Висловлювання ж, значущі лише протягом короткого проміжку часу і тільки в даному місці,

текстами в очах культурологів не є. За словами Ю. Лотмана, тексти – це не просто зафіксовані, але й ті, що підлягають збереженню мовної освіти, які «вносяться в колективну пам'ять культури»: «... не кожне повідомлення гідно бути записаним. Все записане отримує особливу культурну значимість, перетворюючись в текст» (Лотман, 1997, 205).

Збережені та відтворені знаково-мовні комплекси можуть мати різне призначення. Їх правомірно об'єднати у дві групи. Перші не мають індивідуально-особистісного та оціночного характеру (плоди думки природничо-наукової і математичної, юридичні закони, правила професійної діяльності тощо. Тут або має місце проста констатація фактів (документальність, протокольність), або формулюються нормативи в якій-небудь галузі практичної діяльності (наприклад, вказівки на допустимість вантажів у транспорті) або абстрактні істини (аксіоматика математичних і природничих наук) – словом, все те, що знаходиться в знакомовній сфері, до чого особистість «говорить» і «сприймає» нейтрально. Подібні тексти не стають носіями живого людського голосу.

Пальма першості належить французькому постструктуралізму, визнаний лідер якого Ж. Дерріда нещодавно говорив «Для мене текст безмежний. Це абсолютна тотальність. «Немає нічого поза текстом» (тут вчений цитує себе самого). Це означає, що текст – не просто мовний акт. Припустимо, що стіл для мене – текст. Те, як я сприймаю цей стіл – долінгвістичне сприйняття, – вже само по собі для мене текст. Текстом, як видно, названо тут геть усе, що сприйнято людиною». Словом «текст» позначають також загальну сукупність наявного в об'єктивній реальності одному з учасників тартусько-московської школи, Р. Тіменчик, належить наступна фраза «Якщо наше життя не текст, то що ж вона таке?». Уявлення про світ як в книзі, тобто тексти відносяться до дуже давнього метафоричного образу. Біблійний Мойсей назвав світ книгою Бога.

Протягом останніх двох десятиліть розуміння тексту, який не знає кордонів, вкоренився і в філологію. Свідчення тому – оригінальні роботи Р. Барта, однодумця і послідовника Ж. Дерріда. Цей філолог-есеїст різко протиставив одне одному художній текст і художній твір, розмежувавши два роди літературних текстів. «Читача Тексту можна уподібнити дозвільній людині, яка нічим не обмежена, вона прогулюється» (Барт, 1978, 423).

Список використаних джерел

1. Лінгвістика тексту: хрестоматія / Упорядники: А. Загнітко, Г. Монастирецька. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – 175 с.
2. Манакін, В. М. Мова і міжкультурна комунікація [Текст] : навч. посіб. / В. М. Манакін. – К. : Академія, 2012. – 284 с.
3. Мова і загальна симетрія універсуму [Текст] / В. М. Манакін // Мовознавство : наук.-теорет. журн. ін-ту мовознав. ім. О. О Потебні та Укр. мов.-інформ. фонду НАН України. – 2011. – № 3. – С. 26-40 .